

OBECNÝ ÚRAD JASOVÁ

OBEC JASOVÁ V KONTEXTE DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY

Mgr. Dominika Borbélyová

Jasová 2015

Pod'akovanie

Chcem sa poďakovať predovšetkým obyvateľom obce Jasová – Imrichovi Baš'ovanskému, Šarolte Horníkovej, Imrichovi Kothajovi, Viliamovi Kováčovi, Kataríne Némethovej, Františkovi a Margite Polákovým, Štefanovi a Márii Šulákovým, Márii Zubnárovej a Etele Žáčikovej – za ochotu podeliť sa so mnou o ich životné spomienky, bez ktorých by táto práca nikdy nemohla byť napísaná.

Ďakujem tiež pani Márii Feldinszkej z Knižnice Antona Bernoláka v Nových Zámkoch, ktorá mi veľmi ochotne a horlivo poradila s výberom vhodnej literatúry a poskytla knihy na štúdium.

V neposlednom rade patrí veľká vďaka Obecnému úradu v Jasovej, ktorý v plnej miere podporil moju iniciatívu a poskytol mi ideálne podmienky na štúdium, bádanie a písanie práce.

Obsah

Úvod.....	3
Slovensko a Jasová na prelome 19. a 20. storočia.....	4
Zložité slovensko-maďarské vzťahy v medzivojnovom období.....	4
Mnichovská dohoda	5
Viedenská arbitráž.....	6
Následky Viedenskej arbitráže.....	8
Politická situácia	10
Oslobodzovanie nášho územia	11
Situácia po vojne	13
Zo spomienok jasovských pamätníkov	14
Obrazová príloha	18
Zoznam použitých zdrojov	22

Úvod

Z úcty k tradíciám a hodnotám, ktoré nám zanecháva naša minulosť, sa už stalo zvykom aj po mnohých rokoch si pripomínať dôležité udalosti ľudských dejín. Tento rok uplynulo 70 rokov od ukončenia druhej svetovej vojny, a tak sa nám naskytla vhodná príležitosť zaoberať sa dejinami obce Jasová práve v súvislosti s vojnovými rokmi. Vojna nie je obdobím, na ktoré by ľudia radi spomínali. No je o to dôležitejšie pripomínať si i omyly našej minulosti, aby sa stali akýmsi pomyselným kompasom pre naše budúce smerovanie.

Nasledujúci text sa snaží priblížiť históriu obce Jasová v kontexte druhej svetovej vojny. Poskytuje prehľad najdôležitejších historických udalostí prvej polovice dvadsiateho storočia, ktoré významne ovplyvnili život v našej obci. Nezaoberá sa druhou svetovou vojnou v jej komplexnosti, ale zameriava sa len na udalosti, ktoré mali najväčší dosah na vývoj nášho regiónu. Dejinné fakty sú v záverečnej časti textu doplnené o výpovede miestnych obyvateľov, ktorí vojnové roky zažili na vlastnej koži, a s ktorými sme urobili niekoľko rozhovorov. Súčasťou textu je tiež obrazová príloha.

Je potrebné zdôrazniť, že v žiadnom prípade nie je cieľom textu rozniecovanie národnostnej nenávisti ani obviňovanie z historických krívd. Naším prioritným cieľom je objektívne poukázať na najdôležitejšie historické reálie a zachovať spomienky našich pamätníkov živé aj pre budúce generácie.

Slovensko a Jasová na prelome 19. a 20. storočia

Obec Jasová¹ leží na juhu západného Slovenska, patrí do Nitrianskeho kraja a okresu Nové Zámky. Počet jej obyvateľov sa pohybuje okolo čísla 1200.² Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1434. Prežila obdobie tureckých nájazdov aj povstanie Františka II. Rákócziho. Bola majetkom rôznych zemepánov a na krátke obdobie i miestom pobytu katolíckeho kňaza, slovenského národného buditeľa Juraja Holčeka, ktorý v obci pôsobil v rokoch 1865-1869. Zomrel v Jasovej na zápal pľúc a je pochovaný na miestnom cintoríne.³ Napriek polohe obce, neďaleko slovensko-maďarských hraníc, v Jasovej vždy prevažovali slovensky hovoriaci obyvatelia. I samotný Holček bol rád, že sa mu podarilo dostať na slovenskú faru, ktorej farníci boli známi ako zaťatí Slováci.⁴ Občania Jasovej preto silnejúcu maďarizáciu v období Rakúsko-Uhorska znášali akiste ťažko.⁵

Búrľivá prvá polovica 20. storočia sa niesla v znamení mnohých historických a celospoločenských zmien, ktoré zasiahli svet, Európu a v konečnom dôsledku ovplyvnili aj život v nevelkej Jasovej. Prvá svetová vojna so sebou priniesla nové životné útrapy a zároveň pripravila o život približne 30 miestnych obyvateľov.⁶ Na konci roka 1918 sa obec stala súčasťou novovzniknutej prvej Československej republiky. Ťažko povedať, do akej miery túto významnú zmenu štátneho usporiadania pocítili Jasovčania. Možno ale predpokladať, že napriek vymaneniu sa spod rakúsko-uhorskej nadvlády, zásadnú zmenu životnej úrovne nebadali. Aj naďalej bolo pre nich najpodstatnejšie ich živobytie, práca na poli a snaha o dôstojný život, ktorý nemali jednoduchý.

Zložité slovensko-maďarské vzťahy v medzivojnovom období

Územie Slovenska bolo takmer jedno celé tisícročie pod maďarskou nadvládou. Silnejúce slovenské národno-obrodzovacie snahy, prejavujúce sa najmä v 19. storočí, nenachádzali podporu vo vládnych kruhoch a po rakúsko-uhorskom vyrovnaní (1867) boli ako prvky ohrozenia celistvosti uhorského územia maďarskou stranou úplne potláčané.

---

¹ Do roku 1996 sa používal názov obce „Jásová“, až kým sa verejné hlasovanie občanov neuznieslo na zmene názvu obce na „Jasová“. Aby sme predišli zmätočnému zaobchádzaniu s názvom obce, pre účely tohto textu budeme používať len aktuálny oficiálny názov obce pre akékoľvek historické obdobie, ktorým sa budeme zaoberať.

² Podrobnejšie údaje štatistiky obyvateľov sú uverejnené na oficiálnej webovej stránke obce. Dostupné na internete [online] : <<http://www.jasovaobec.sk/statistika-obyvatelov.phtml?id3=79997>>

³ Pre viac informácií o Jurajovi Holčekovi pozri: HALÁS, O. 2009. *Národný buditeľ Juraj Holček*. Dolný Ohaj: Vydavateľstvo MERKUR, 2009.

⁴ HALÁS, O. 2009. *Národný buditeľ Juraj Holček*. Dolný Ohaj: Vydavateľstvo MERKUR, 2009. s. 27

⁵ Pre podrobnejšie informácie o staršej histórii obce pozri: REŠKO, A. 2004. *Jasová. 570. výročie prvej písomnej zmienky*. Komárno: Vydavateľstvo KT, 2004.

⁶ REŠKO, A. 2004. *Jasová. 570. výročie prvej písomnej zmienky*. Komárno: Vydavateľstvo KT, 2004. s. 46

Zmena nastala až po prvej svetovej vojne, kedy zaniklo Rakúsko-Uhorsko a bola vytvorená Československá republika. Slovenské územie predtým patriace Maďarsku sa tak stalo súčasťou samostatného štátu.

Maďarská strana neprijala novovzniknutú situáciu hladko a snažila sa diplomatickými i vojenskými cestami neprísť o stratené územie. Úsilie Maďarov však bolo definitívne zmarené podpísaním Trianonskej zmluvy 4. júna 1920. Názov dostala podľa miesta jej podpisu – zámok Grand Trianon v severovýchodnej časti Versailles – a bola súčasťou súboru mierových zmlúv, ktoré vznikli ako výsledok rokovaní mierovej konferencie v Paríži po prvej svetovej vojne.

Trianonská zmluva definitívne určila hranice medzi Československou republikou a Maďarskom a jej podpísaním muselo Maďarsko uznať nezávislosť a územnú nedotknuteľnosť nástupníckej republiky (Obrázok č. 1). Zatiaľ čo pre nás znamenal Trianon úspešné potvrdenie nášho národnooslobodzovacieho hnutia, v Maďarsku ho vnímali ako synonymum nespravodlivosti a katastrofu pre novoveké maďarské dejiny. Spoločnosť pociťovala krivdu spáchanú na maďarskom národe a zachvátila ju trianonská trauma.⁷ Ako uvádza Pók, Trianon sa dodnes najmä v rétorike pravicových extrémistov často znázorňuje ako národná tragédia, ktorá je hlavnou príčinou všetkých neskorších sociálnych a hospodárskych ťažkostí.⁸

Činnosť maďarských vlád medzivojnového obdobia tak bola ovplyvnená snahou o revíziu Trianonskej mierovej zmluvy.⁹ Len s nevôľou sledovali vývoj slovenského národa, ktorý sa v rámci Československej republiky dostal do neporovnateľne lepších podmienok. Neuspokojivé riešenie slovenskej otázky v novom štáte a silnejúce slovenské autonomistické hnutie preto dávali maďarským vládnucim triedam nádej, že slovenské politické snahy sa preorientujú v ich prospech, a že „...v príhodnom čase si Slovákov znovu pripoja späť.“¹⁰

Mníchovská dohoda

Medzitým sa v Nemecku dostal k moci Adolf Hitler a na medzinárodnej úrovni už bolo jasné, že v európskej mocenskej politike má hlavné slovo. Po nastolení nacistickej diktatúry sa väčšina Nemcov žijúcich v Československu pridala k tzv. henleinovskému

---

⁷ DEÁK, L. 2010. *Od Trianonu po „Malú vojnu“. Maďari a Slováci medzi dvoma vojnami 1919-1939.* Bratislava : Eko-konzult, 2010. s. 35

⁸ PÓK, A. 2005. História v transformačnom procese Maďarska. In *Historický časopis*. Roč. 53, č. 1, 2005, s. 111-122

⁹ Tamtiež, s. 36

¹⁰ TILKOVSKÝ, L. 1972. *Južné Slovensko v rokoch 1938-1945.* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1972. s. 10

hnutiu¹¹, ktoré bolo v podstate odnožou nacistickej strany a „...stalo sa poslušným nástrojom Hitlera v Československu.“¹² Henleinovci svoju činnosť sústreďovali najmä na snahu pripojiť české pohraničné územia obývané nemeckou menšinou k Nemecku. To hralo do karát Hitlerovi a jeho plánu na rozbitie Československa, ktorý bol v nemeckých dokumentoch nazvaný ako Fall Grün (Zelený prípad).¹³ Zároveň, ako uvádza Tilkovszky, maďarskí štátnici s nádejou vítali správy o tom, že rozklad Československa čím ďalej tým viac získava miesto v nemeckých plánoch.¹⁴

V marci 1938 obsadila nemecká armáda územie Rakúska a donútila ho prijať zákon o pripojení sa k Nemeckej ríši napriek tomu, že to zakazovala mierová dohoda. Tým sa pohraničné československé územie s nacistickým Nemeckom výrazne zväčšilo, čo pre budúcnosť mladej republiky neveštilo nič dobré. Dňa 29. 9. 1938 sa v Mníchove stretli predstavitelia štyroch veľmocí – A. Hitler (Nemecko), B. Mussolini (Taliansko), A. N. Chamberlain (Veľká Británia) a E. Daladier (Francúzsko) – a podpísali dohodu známu ako Mníchovská dohoda, na základe ktorej muselo Československo odstúpiť pohraničné oblasti Čiech a Moravy v prospech Nemecka.¹⁵ Bolo to politické rozhodnutie učené bez prítomnosti našich predstaviteľov a nasmerované k rozbitiu Československa (Obrázok č. 2).

V stave oslabenej republiky využili príležitosť na uskutočnenie svojich požiadaviek zástancovia autonomistického hnutia na Slovensku. Následne po mníchovských udalostiach sa 6. 10. 1938 v Žiline stretli reprezentanti Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a spolu s predstaviteľmi ďalších politických strán prijali návrh na autonómiu Slovenska.¹⁶

Viedenská arbitráž

Mníchovská dohoda mala vyriešiť postavenie národnostných menšín v Československu, no veľmoci sa prioritne zaoberali nemeckou menšinou. Jeden z dodatkov dohody preto hovoril o potrebe riešenia maďarského menšinového problému. V priebehu troch mesiacov sa mali maďarská a československá vláda dohodnúť na spoločnom postupe, v opačnom prípade o celej veci rozhodnú veľmoci.¹⁷

---

¹¹ Hnutie nazvané po Konradovi Henleinovi, predsedovi Sudetonemeckej strany, ktorá zastupovala záujmy nemeckej menšiny žijúcej v Československu.

¹² LIPTÁK, E. 2000. *Slovensko v 20. storočí*. Bratislava : Kalligram, 2000. s. 155

¹³ KOVÁČ, D. 2007. *Dejiny Slovenska*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 205

¹⁴ TILKOVSKY, L. 1972. *Južné Slovensko v rokoch 1938-1945*. s. 16

¹⁵ Nemecku pripadlo územie s približne 3 800 000 obyvateľmi, pričom z toho asi jednu štvrtinu tvorili Česi. Dostupné v : LIPTÁK, E. 2000. *Slovensko v 20. storočí*. s. 164

¹⁶ Kol. autorov. 2007. *Dejiny Slovenska. Dátumy, udalosti, osobnosti*. Bratislava : Slovart, 2007. s. 410

¹⁷ DEÁK, L. 1998. *Viedenská arbitráž – „Mníchov pre Slovensko“*. Bratislava : Nadácia KORENE, 1998. s. 19

Dňa 9. 10. 1938 sa v Komárne začali rokovania s maďarskou vládou. Maďarská delegácia sa netajila tým, že svoje územné požiadavky chápe ako nápravu krivdy Trianonu, a že chce obnoviť územný stav spred prvej svetovej vojny.¹⁸ Žiadala uskutočniť na Slovensku plebiscit v nádeji, že by sa dal ovplyvniť v prospech obnovenia Uhorska. Odvolávali sa na uhorské národnostné štatistiky z roku 1910, o ktorých relevantnosti možno právom pochybovať¹⁹ a žiadali odovzdať vyznačené územia Maďarsku, vrátane Bratislavy, Nítry a Košíc.²⁰

Československá delegácia samozrejme vyhlásila maďarské územné nároky za neprijateľné a ponúkla maďarskej strane iný návrh riešenia. Československo by Maďarsku odstúpilo Žitný ostrov, pričom by sa územná zmena nedotkla Bratislavy a jej blízkeho okolia. Komárno sa malo stať slobodným prístavom a na ostatnom území s obyvateľmi maďarskej menšiny by prebehla vzájomná výmena obyvateľstva, čím by sa menšinové obyvateľstvo v oboch štátoch zredukovalo. Maďarská strana však s kompromisným návrhom nesúhlasila a 13. 10. sa rozhodla rokovania ukončiť.²¹ Nemožnosť dosiahnutia vzájomnej dohody si teda vyžiadala, aby situáciu vyriešili veľmoci. V tom čase sa však Veľká Británia a Francúzsko o tento región už nezaujímali a „...neprejavili ochotu zaoberať sa otázkou maďarských revízijských snáh.“²² Ako uvádza aj Lipták, o našej južnej hranici nerozhodli nijaké štatistiky či hospodárske a historické argumenty. Rozhodujúce boli nemecké a talianske záujmy, ktorým Anglicko a Francúzsko v tejto záležitosti prenechali voľné pole.²³

Arbitrážne konanie prebehlo vo Viedni 2. 11. 1938. Verdikt rozhodol o odstúpení značného územia južného Slovenska, vrátane Košíc, s viac ako miliónom obyvateľstva prevažne maďarskej národnosti (Obrázok č. 3). Jasová sa tak znova ocitla pod maďarskou nadvládou. Navonok sa hovorilo o oslobodení a návrate stratených území, no v skutočnosti to bol začiatok maďarizačnej politiky, ktorá pričlenené územie znevýhodňovala.²⁴ O nových slovensko-maďarských hraniciach sa opäť rozhodlo bez prítomnosti zainteresovaných krajín. Verdikt podpísali ministri zahraničných vecí Nemecka a Talianska – Joachim von Ribbentrop

---

¹⁸ Tamtiež, s. 23

¹⁹ Pre bližšie informácie o pochybných hodnovernosti uhorskej štatistiky pozri: DEÁK, L. 2010. *Od Trianonu po „Malú vojnu“: Maďari a Slováci medzi dvoma vojnami 1919-1939*. s. 20-28

²⁰ LIPTÁK, E. 2000. *Slovensko v 20. storočí*. s. 164-165

²¹ DEÁK, L. 1998. *Viedenská arbitráž – „Mníchov pre Slovensko“*. s. 25

²² TILKOVŠZKY, L. 1972. *Južné Slovensko v rokoch 1938-1945*. s. 35

²³ LIPTÁK, E. 2000. *Slovensko v 20. storočí*. s. 166

²⁴ TILKOVŠZKY, L. 1972. *Južné Slovensko v rokoch 1938-1945*. s. 36

a Gaetano Ciano (Obrázok č 4). Preto v súvislosti s Viedenskou arbitrážou Kováč hovorí o aplikovaní „...mníchovského princípu na Slovensku.“²⁵

Následky Viedenskej arbitráže

Okamžite po vyhlásení verdiktu z Viedne nastalo obsadzovanie územia južného Slovenska horthyovským Maďarskom. Miklós Horthy (Obrázok č. 5), bývalý admirál flotily habsburskej monarchie, svoju moc upevnil ešte v rokoch 1919-1920 krvavým terorom a jeho moc nebola spochybnená.²⁶ Slovensko stratilo železničné spojenie s Podkarpatskou Rusou a najúrodnejšiu pôdu na juhu krajiny, boli prerušené dopravné tepny a násilne rozdelené okresy, čo spôsobilo značné komunikačné, hospodárske i zásobovacie ťažkosti. Na pričlenenom území sa začala zriaďovať maďarská štátna a verejná správa. Česko-slovenské úrady a vojsko opustili mesto Nové Zámky 7. novembra 1938.²⁷ Zavádzaný režim znamenal pre obyvateľstvo všeobecný regres.

Odtrhnutie južných okresov výrazne ovplyvnilo predovšetkým stav poľnohospodárstva na zvyšnom území štátu, pretože „...práve časti pripojené k Maďarsku zabezpečovali plynulé zásobovanie Československa a boli jeho obilnou komorou.“²⁸ Tieto územia predstavovali viac ako jednu tretinu ornej pôdy Slovenska a ich stratou obyvatelia prišli o množstvo krmovín, obilnín, ovocia a zeleniny, poľnohospodárskych zvierat i lesných plôch.²⁹ O tom, že viedenský diktát bol mocenským a nepremysleným krokom svedčí aj fakt, že niektoré dediny boli rozdelené tak, že domy obyvateľov zostali na slovenskom území, ale ich polia už pripadli Maďarsku. Drobní roľníci prišli o pôdu, ktorú si už nemohli viac obrábať.³⁰ Na druhej strane, pričlenenie agrárnych území znamenal pre Maďarsko nadprodukciiu poľnohospodárskych výrobkov a odbytové ťažkosti.

Tabakový priemysel, rozvinutý aj v oblasti Nových Zámkov, kde sa nachádzali sušiarne a sklady, stratil až 87 % osevných plôch tabaku. Cukrovary v Šuranoch a Sládkovičove, ktoré patrili k jedným z kapacitne najväčších, pripadli Maďarsku. Taktiež veľké mliekarenské závody v Nových Zámkoch a Košiciach boli odstúpené v prospech Maďarska. Straty pocítila aj komárňanská lodenica. Bol to jediný závod svojho druhu

²⁵ KOVÁČ, D. 2007. *Dejiny Slovenska*. s. 210

²⁶ PÓK, A. 2005. História v transformačnom procese Maďarska. In *Historický časopis*. Roč. 53, č. 1, 2005, s. 111-122

²⁷ Kol. autorov. 1992. *Okres Nové Zámky*. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1992. s. 19

²⁸ SABOL, M. Dopad Viedenskej arbitráže na poľnohospodárstvo, priemysel a infraštruktúru na južnom Slovensku. In *Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938-1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2011. s. 220

²⁹ Tamtiež, s. 219

³⁰ Tamtiež, s. 230

v bývalom Československu a ním vyrobené plavidlá sa plavili po vodných cestách celého sveta. Po Viedenskej arbitráži sa však výroba v lodenici značne obmedzila.³¹

Asi najväčší rozdiel medzi pričleneným územím a Maďarskom bol v systéme sociálneho zabezpečenia, ktorý bol v Maďarsku na oveľa nižšej úrovni. Postupne boli zrušené politické i sociálne výdobytky pracujúcich (napr. podpora v nezamestnanosti) a k zhoršenému ekonomickému postaveniu prispievala neadekvátna menová zmena koruny na maďarské pengő. Zamestnanci verejnej správy museli prejsť rôznymi previerkami a nedostávali pravidelný plat. Postupné prehľbovanie sociálnej priepasti medzi jednotlivými vrstvami obyvateľstva bolo sprevádzané národnostným útlakom, ktorý sa najviac odrazil v oblasti školstva.

Výchovu k národnej uvedomelosti, ktorá sa v Československej republike rozvinula, sa maďarská vláda snažila potlačiť na minimum. Časť slovenských škôl sa premenila na maďarské, čo bolo podporované umiestňovaním učiteľov, ktorí vôbec neovládali slovenský jazyk. Iné školy boli vyhlásené za maďarsko-slovenské, no v skutočnosti prebiehala výučba len v maďarčine.³² Absolútna väčšina detí, ktoré učiteľovi nerozumeli, sa nebrala do úvahy. Tak tomu bolo aj v Jasovej, kde podľa hlásenia školského inšpektora nitriansko-bratislavskej župy bolo 86 % slovenských žiakov.³³ Na túto situáciu si živo spomínajú aj jasovskí pamätníci. Odrazu sa začalo vyučovať po maďarsky a do školy prišiel učiteľ, ktorému nerozumeli ani slovo. Snažili sa naučiť aspoň modlitby, no maďarčinu si osvojovali len veľmi ťažko, na čo sa maďarský učiteľ vraj veľmi hneval. Pravdou však je, že vtedajšie deti v obci chodili do školy najmä cez zimu, v ostatných mesiacoch museli rodičom pomáhať na poliach.

Aj situácia, ktorá nastala v školstve, svedčí o tom, ako veľmi sa narušilo slovenské etnické územie. Celkovo prišlo Slovensko o 10 390 km² s 854 218 obyvateľmi, z ktorých podľa sčítania ľudu z roku 1930 bolo 503 980 maďarskej národnosti a 272 145 slovenskej a českej národnosti. Zvyšok tvorili obyvatelia iných národností, predovšetkým Židia, Nemci a Rusíni.³⁴ Etnický princíp bol pritom najviac narušený v oblasti Nových Zámkov, Vráblov a Hurbanova.

---

³¹ Tamtiež, s. 220-230

³² VIETOR, M. 1968. *Dejiny okupácie južného Slovenska 1938-1945*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1968. s. 117-118

³³ VIETOR, M. 1968. *Dejiny okupácie južného Slovenska 1938-1945*. s. 137

³⁴ DEÁK, L. 1998. *Viedenská arbitráž – „Mníchov pre Slovensko“*. s. 35

Politická situácia

Politické ciele horthyovskej vlády ešte v ČSR presadzovala Zjednotená maďarská strana (ZMS). Utvorila sa spojením Krajinskej kresťansko-socialistickej strany a Maďarskej národnej strany 21. 6. 1936 na zlučovacom zjazde v Nových Zámkoch. Jej program sa zameriaval predovšetkým na získanie národnostnej samosprávy pre maďarskú menšinu a v tomto zmysle sa strana orientovala na politické subjekty, ktoré pôsobili proti integrite štátu.³⁵ Od februára 1938 otvorene spolupracovala s Henleinovou Sudetonemeckou stranou a Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou. Po arbitrážnom konaní sa predstavitelia strany zapojili do tvorby nového správneho systému na južnom Slovensku a pomáhali zriaďovať okupačný režim. Myšlienka obnovy veľkého Maďarska síce zostávala v ideovej základni strany, no postupne strácala dynamiku vlastného vývoja a začala sa rozkladať. Časť jej členov prešla v roku 1940 do Maďarskej strany života a v roku 1941 do radikálnejšej Strany maďarskej obrody.³⁶

Slovenské obyvateľstvo na okupovanom území sa taktiež snažilo uskutočňovať svoje politické ambície. Prvým pozitívnym krokom k založeniu slovenskej politickej organizácie sa stal týždenník Slovenská jednota, ktorý od júna 1939 dvakrát týždenne vychádzal v Nových Zámkoch.³⁷ V roku 1942 sa premiestnil do Budapešti a premenil sa na denník. Noviny boli síce cenzurované, najmä ak písali o živote Slovákov v Maďarsku, no pomerne voľne sa mohli vyjadrovať o zahraničnej politike alebo vojnovej situácii. Po mnohých snahách začala v roku 1941 pôsobiť Strana slovenskej národnej jednoty (SSNJ). Hoci hlavným sídlom strany bola Budapešť, jej oblastné sekretariáty strany zostali na slovenskom území, jeden z nich aj v Nových Zámkoch so silnou podporou obyvateľov juhozápadného Slovenska. Ako uvádza Vietor, strana mala svoju miestnu organizáciu aj v Jasovej.³⁸ Časopis Slovenská jednota pritom predstavoval dôležitý nástroj aktivizácie členov strany.

Základným cieľom SSNJ bolo brániť kultúrne a hospodárske práva Slovákov a brzdiť násilnú asimiláciu. Strana nemala reálnu možnosť zmeniť postavenie slovenskej menšiny na maďarskom území, svojou aktivitou však zmierňovala niektoré krivdy a udržiavala národné vedomie.³⁹ Po roku 1943 v nej prevládala pro-československá orientácia a redakcia časopisu spolupracovala aj s ilegálnym odbojom. Antifašistické hnutie sa totiž rozšírilo i v oblasti

³⁵ LIPTÁK, E. 1992. *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, 1992. s. 218

³⁶ LIPTÁK, E. 1992. *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. s. 242

³⁷ Kol. autorov. 1992. *Okres Nové Zámky*. s. 19

³⁸ VIETOR, M. 1968. *Dejiny okupácie južného Slovenska 1938-1945*. s. 443

³⁹ LIPTÁK, E. 1992. *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. s. 249-250

juhozápadného Slovenska.⁴⁰ V auguste 1944 bola činnosť SSNJ, rovnako ako u ostatných politických strán, zakázaná a po zastavení dodávok papiera zo Slovenska prestala vychádzať aj Slovenská jednota. Napriek tomu však činnosť strany a periodika boli dôležitým činiteľom národných snáh vyvíjaných v horthyovskom Maďarsku.

Medzitým sa skomplikovala politická situácia v Maďarsku, ktoré bolo od marca 1944 okupované Nemeckom. Miklós Horthy si začal uvedomovať nepriaznivý vývin vojny a stále sa zmenšujúcu šancu na výhru nemeckej armády, s ktorou Maďarsko spolupracovalo. Horthy sa snažil zo zlej situácie vycúvať a v októbri 1944 vyzval vojsko, aby prestalo bojovať proti sovietskej armáde. Následne bol kvôli svojej nelojálnosti nemeckými fašistami odvolaný a na jeho miesto nastúpil oddaný Ferenc Szálasi (Obrázok č. 6), ochotný bojovať ďalej.⁴¹ Szálasi bol vodcom reakčných pronacistických síl, ktoré boli združené v Strane šípových krížov – Nyílaskeresztes párt.⁴² Hlavnou oporou jeho krutého režimu bola práve nemecká okupačná správa, ktorá ho držala pri moci a využívala pre uskutočňovanie svojich záujmov. Kvôli maďarskému názvu Szálasiho strany boli jej príslušníci slovenským obyvateľstvom nazývaní aj ako „nyílaši“. Toto pomenovanie sa zachovalo aj u jasovských pamätníkov, ktorí toto slovo pri svojom spomínaní bežne používali.

V druhej polovici roka 1944 sa na bojových poliach odohrali dôležité zmeny, ktoré boli neskôr dôležité pri oslobodzovaní nášho územia. Vojskám II. ukrajinského frontu sa podarilo preniknúť na územie Maďarska a o pár mesiacov neskôr zohrali kľúčovú rolu v oslobodení Jasovej.

Oslobodzovanie nášho územia

O oslobodenie nášho územia od nacistického Nemecka sa najviac zaslúžila sovietska armáda. Jej súčasťou bol aj 1. československý armádny zbor, ktorý sa podieľal na tzv. karpatsko-dukelskej operácii. Útvary 38. armády prešli 8. 9. 1944 do útoku zo severu a cieľom bolo čo najrýchlejšie prekročiť karpatské priesmyky a spojiť sa so slovenskými vojskami. Kvôli hornatému terénu však bolo prenikanie vojsk ťažké a pomalé a pôvodné ciele sa nenaplnili. Pozitívom bolo, že tieto vojenské útvary na seba viazali početné sily nepriateľa. Napokon sa po viac ako dva a pol mesačných bojoch podarilo prekročiť priestor Dukly.⁴³

---

⁴⁰ Kol. autorov. 1992. *Okres Nové Zámky*. s. 20

⁴¹ GOLEMA, A. 1965. *Oslobodzovanie južného a stredného Slovenska*. Banská Bystrica : Stredoslovenské vydavateľstvo, 1965. s. 19

⁴² Kol. autorov. 1992. *Okres Nové Zámky*. s. 20

⁴³ GOLEMA, A. 1965. *Oslobodzovanie južného a stredného Slovenska*. s. 16-18

Medzitým na území Slovenského štátu vypuklo Slovenské národné povstanie (SNP). Fašisti robili všetko pre to, aby čo najrýchlejšie porazili československú povstaleckú armádu. Povstalci napriek veľkej snahe, pomoci občanov a partizánov, nedokázali dlho odolávať nepriateľským divíziám. Úspechy nepriateľa spôsobovali na povstaleckom území chaos, paniku, frustráciu a povstalecká armáda postupne ustupovala do hôr. V októbri bolo SNP vojensky zdolané, ale ozbrojený boj neprestal a rozhorela sa partizánska vojna.⁴⁴

Sovietska armáda sa postupom cez Maďarsko stále viac približovala k slovenským hraniciam. V decembri 1944 sa spojili vojská II. a III. ukrajinského frontu, aby oslobodili Ostrihom a Štúrovo. Tak sa im podarilo obkľúčiť nemeckú armádu v Budapešti a zároveň si otvorili priestor na postup smerom na Nové Zámky a Komárno. Divíziám generál-plukovníka M. S. Šumilova sa na sklonku roka podarilo prekročiť rieku Hron pri Kamenici. Práve v oblasti kamenínskeho predmostia sa začiatkom roka 1945 odohrali najťažšie boje na území novozámockého okresu. Obec Kamenín bola oslobodená 6. januára, ale po siedmych týždňoch ju nemecké vojská opäť obsadili.⁴⁵

Na začiatku februára 1945 sa začal zvyšovať nápor nemeckej armády, ktorá sa pokúšala zatlačiť sovietske vojská späť za Dunaj a tak získať čas na prípravu obrany Bratislavy, Viedne a Brna. Nemcom sa podarilo dosiahnuť prevahu a sovietska armáda bola ku koncu mesiaca nútená dočasne stiahnuť svoje jednotky na východný breh Hrona. Štúrovo bolo znovu obsadené Nemcami a na okupovanom území naďalej pokračoval nyílašský teror. Tento stav trval do konca marca, kedy sa začala mohutná jarná ofenzíva sovietskej armády.⁴⁶

Vojská II. ukrajinského frontu vyrazili 25. marca 1945 do protiútoky na úseku Levice – Kamenica nad Hronom. Ešte v ten deň sa im podarilo oslobodiť Štúrovo, Biňu, Nánu či Mužlu. Dňa 27. marca začala armáda prechod cez Hron a oslobodila viaceré obce, medzi inými aj Veľké Lovce, Čechy, Koltu a Jasovú. Tento dátum nám pripomína aj pamätná tabuľa osadená na Obecnom úrade v Jasovej. Víťazný postup sovietskych vojsk pokračoval smerom na Nové Zámky, ktoré boli oslobodené 29. marca.⁴⁷ S Novými Zámkami sa spája smutný fakt jeho trojnásobného bombardovania spojeneckými vojskami. Prvé dve bombardovania prebehli ešte v októbri 1944 a boli zamerané na oblasť železničnej stanice, keďže mesto predstavovalo dôležitý dopravný uzol. Tretie bombardovanie sa odohralo 14. marca 1945 a

---

⁴⁴ GOLEMA, A. 1965. *Oslobodzovanie južného a stredného Slovenska*. s. 20

⁴⁵ Kol. autorov. 1987. *Okres Nové Zámky – história a rozvoj*. Nové Zámky: Okresný národný výbor, 1987. s. 70

⁴⁶ Kol. autorov. 1987. *Okres Nové Zámky – história a rozvoj*. s. 72-73

⁴⁷ Kol. autorov. 1987. *Okres Nové Zámky – história a rozvoj*. s. 74

bolo zo všetkých najtragickejšie. Zasiahlo stred mesta, zničilo významné historické budovy, mnohé civilné domy a vyžiadalo si najviac obetí (takmer 4000).⁴⁸

Druhá svetová vojna bola v Európe ukončená podpísaním kapitulácie Nemecka 8. mája 1945. Tento dátum si dodnes pripomíname ako Deň víťazstva nad fašizmom.

Situácia po vojne

Sovietska armáda svojou jarnou ofenzívou zlomila odpor nemeckej armády a vytlačení nemeckých vojsk z Bratislavy 4. apríla 1945 bola väčšina slovenského územia oslobodená. Radosť z ukončenia bojov sa však prelínala s neútešnou situáciou života ľudí. Vojnou zničená Európa sa musela čím skôr postaviť na nohy.

Okrem humanitárnych, sociálnych a hospodárskych problémov bolo nevyhnutné riešiť aj otázky štátnych hraníc, ktoré boli vojnou narušené. To sa bezprostredne týkalo aj českého a slovenského územia. Podľa predstáv vrchných štátnych politikov sa malo Československo obnoviť v jeho predmníchovskej podobe. Na to však v povojnovom prostredí neboli priaznivé podmienky. Predmníchovské hranice sa napokon obnovili len v českých krajinách a na Slovensku a územie Podkarpatskej Rusy bolo pripojené k Sovietskemu zväzu.⁴⁹

S tým bolo spojené aj riešenie páľčivej otázky národnostných menšín a slovensko-maďarských vzťahov. Československá vláda po vojne počítala s vysídlením maďarského obyvateľstva, no západné veľmoci s tým nesúhlasili. Uskutočnila sa ale výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom. Išlo približne o 70 000 obyvateľov na oboch stranách.⁵⁰ Zároveň prebiehal aj proces tzv. reslovakizácie. Princíp spočíval v tom, že občanom Slovenska, ktorí sa po Viedenskej arbitráži ocitli v Maďarsku a z rôznych dôvodov sa vtedy hlásili k maďarskej národnosti, sa umožnilo vrátiť sa k národnosti slovenskej. Tento proces však z dôvodu ťažkých povojnových pomerov nespĺnil deklarovaný zámer. Československá vláda sa tiež pokúsila vysídliť maďarské rodiny z južného Slovenska do českého pohraničia, ktoré zostalo prázdne po odchode Nemcov. Napokon sa však väčšina z asi 40 000 presídlených Maďarov vrátila do svojich domovov.⁵¹

Nástroje uplatňované po vojne na maďarskej, ale aj nemeckej menšine boli skutočne kruté. Ako uvádza Lipták, spôsoby riešenia problematiky národnostných menšín nadväzovali na fašistickú diktatúru a teror. Dôvodom je, že stupňovanie násilia ako sprievodného javu

---

⁴⁸ Kol. autorov. 1987. *Okres Nové Zámky – história a rozvoj*. s. 79

⁴⁹ KOVÁČ, D. 2007. *Dejiny Slovenska*. s. 248

⁵⁰ Tamtiež, s. 247

⁵¹ Tamtiež, s. 247

vojny veľmi poznačilo aj následný vývoj po jej skončení.⁵² Vieme, že maďarské etnikum sa na južnom Slovensku zachovalo dodnes. Po roku 1948 dostali Maďari opäť občianske práva, no udalosti rokov 1938-1948 na dlhý čas negatívne poznačili slovensko-maďarské vzťahy.⁵³

Zo spomienok jasovských pamätníkov

Pamätníci vojny, s ktorými sme uskutočnili rozhovor, boli ešte len malé deti, keď prebehla Viedenská arbitráž a Jasová sa stala súčasťou Horthyovského Maďarska. Nerozumeli všetkým okolnostiam, spomínajú si však, že ako školáci museli byť všetci nastúpení uprostred dediny a slávnostne očakávať maďarských vojakov prichádzajúcich z Dubníka. Väčšine Jasovčanov sa vraj príchod Maďarov nepozdával, alebo im to bolo ľahostajné ako vec vysokej politiky, no našlo sa pár aj takých, ktorí Maďarov vítali spevom a tancom a kričali oslavné heslá: „*Tisíc rokov sme spali a konečne sme sa prebrali!*“, „*Ludia, tešte sa, matička sa nám vrátila!*“.

Dôsledky Viedenskej arbitráže Jasovčania pocítili najmä v škole, kde v rámci asimilačnej politiky bolo zavedené maďarské vyučovanie. Deti, ktoré sa prvé roky v školských laviciach učili po slovensky, odrazu dostali maďarského učiteľa, ktorý nepoznal jediného slovenského slova. Vyučoval, vysvetľoval látku, všetko v maďarčine, hoci mu jeho žiaci nerozumeli. Pamätníci si spomínali na to, ako veľmi ho to hnevalo, tak sa snažili zapamätať si aspoň Otčenáš po maďarsky, aby sa učiteľ toľko nerozčuľoval. V obci tiež začal pôsobiť Spolok Levente, ktorý mal chlapcov od 12 rokov pripravovať na vojenskú službu. Príprava nebola na profesionálnej úrovni, bola skôr len formálna a prebiehala hravou formou, ale chlapci sa radi a hrdo nazývali „leventášmi“.

Vojnové roky boli ťažkým a smutným obdobím pre Jasovčanov, no ozajstnú blízkosť vojny pocítili predovšetkým počas poslednej vojrovej zimy na prelome rokov 1944 – 1945. V tomto období oslobodzovacie vojská sovietskej armády úspešne postupovali smerom na západ a front sa cez Maďarsko nezadržateľne blížil k hraniciam predvojnového Československa. Nemecká armáda vtedy posilňovala svoje kapacity na tomto území, čo sa bezprostredne dotklo aj našej obce. Nemeckí vojaci boli ubytovaní snáď v dome každého Jasovčana. Ich počet závisel od veľkosti tej ktorej rodiny a miesta, ktoré dokázala pre vojakov doma uvoľniť.

Pamätníci spomínali na nemeckých vojakov v dobrom. V domoch si na noc sami ustlali, buď nanosili seno alebo provizórne matrace vyrobené z vrecoviny vypchatej senom

---

⁵² LIPTÁK, E. 2011. *Storočie dlhšie ako 100 rokov*. Bratislava: Kalligram, 2011. s. 98

⁵³ KOVÁČ, D. 2007. *Dejiny Slovenska*. s. 247

a ráno si po sebe všetko odpratali. Vraj veľmi dbali na osobnú hygienu a každé ráno sa holili. U Jasovčanov sa nestravovali, v dedine mali viacero pojazdných vojenských kuchýň. Boli slušní, nekonfliktní a pamätníci si nespomínajú na žiaden prípad, kedy by nemecký vojak niekomu z občanov nejako ublížil alebo urobil škodu. Práve naopak. Podľa spomienok pamätníkov nemeckí vojaci domácim aj pomáhali. Nanosili drevo z lesa, porúbali a nachystali na kúrenie. Pekný je príbeh jednej Jasovčanky, matky troch detí, ktorá počas vojny ochorela na žltáčku. Keď ju uvidel jeden nemecký vojak, chcel ju vyliečiť. Povedal jej, aby nehľadela na to, či je Nemec alebo Rus, priateľ alebo nepriateľ, že jej chce pomôcť, pretože aj on má doma deti a vie sa vžiť do jej situácie. Chorá žena súhlasila a nemeckému vojakovi sa skutočne podarilo ju vyliečiť, tesne predtým, než odišiel bojovať na front. Po vojne, keď sa jej manžel šťastne vrátil domov, sa im narodilo ešte jedno dieťa – Jasovčanka, ktorá nám príbeh rozprávala.

Krutosť vojny pocítili Jasovčania na vlastnej koži na sviatok Troch kráľov, 6. januára 1945. V tento deň postihli obec nálety spojeneckých lietadiel, pravdepodobne sovietskych, pretože pamätníci si spomínajú, ako na lietadlá strieľali nemeckí vojaci nachádzajúci sa v obci. Nevieme potvrdiť, či nálety v obci spôsobili nejaké väčšie škody, no jedna bomba s určitosťou spadla na dom po pravej strane kostola a úplne zničila jeho zadnú časť. Tlaková vlna z výbuchu vyrazila aj sklo okien na danej strane kostola. Dôkazy o výbuchu možno doteraz nájsť na kamennom múre oddeľujúcom pozemok domu, kam bomba spadla, od kostola. Na strane súkromného pozemku sú doteraz v múre malé diery, ktoré tam vyhlúbili vymrštené kusy roztrieštenej bomby. Nachádza sa tu dokonca aj pozostatok domu, na ktorý vtedy bomba spadla a veľká pivnica, v ktorej sa ľudia schovávali pri prechode frontu.

Front prechádzal našim územím 27. marca 1945. K ľuďom sa dostali informácie o blížiacom sa fronte, poschovávali sa preto do pivníc. Zhromaždili sa obyvatelia z viacerých domov a ukrývali sa v pivnici jedného zo susedov. Šírili sa tiež chýry o násilnostiach, ktoré vraj sovietski vojaci robia. Pamätníci si však spomínajú na pomerne pokojný prechod frontu cez územie obce, bez väčších škôd alebo strát na životoch. Po oslobodení obce a ústupe nemeckých vojakov ľudia postupne povychádzali zo svojich úkrytov. Sovietski vojaci sa ich pýtali na Nemcov a zisťovali, či sa u nich nejakí neukrývajú. Pamätníci hovorili o sovietskych vojakoch ako veľmi jednoduchých až trochu barbarských mužoch. Boli vraj veľmi špinaví a dotrhaní, niet sa však čomu čudovať, keď prešli takú obrovskú vzdialenosť od domova a prekonalí niekoľko krutých vojnových bitiek. Skôr s úsmevom spomínali Jasovčania na smäd sovietskej armády, keď vojaci po oslobodení obce vypili niekoľko demižónov vína nehľadiac na jeho kvalitu alebo ako si chceli ako vojnový úlovok vziať čižmy jedného

z obyvateľov, pretože boli kvalitnejšie než tie ruské. Úsmevná je tiež príhoda o tom, ako si hladní vojaci chceli uvariť slepačiu polievku, no perie zo sliepky neotrhali, ale opálili, takže polievka nevoňala veľmi vábne. Smutne dopadli dvaja sovietski vojaci, ktorí sa už pred prechodom frontu nejakú dobu ukrývali v Jasovej, pretože ušli z armády. Po prechode frontu s radosťou vítali svojich krajanov, no tí ich kvôli zrade a dezertácii z vojska zastrelili.

Nemeckí vojaci sa pred blížiacim sa sovietskym vojskom pripravovali na ústup. Pamätníci spomínajú na to, že Nemci podmínili most nachádzajúci sa pri dnešných potravinách Univerzál, ktorého vyhodnením do vzduchu by sa skomplikoval postup sovietskych vojakov. Obyvateľ domu v blízkosti mosta, ktorý by bol v prípade jeho výbuchu veľmi poškodený, presviedčal nemeckého vojaka strážiaceho most, aby to nerobil. Po neúspešnom pokuse o dohodu zúfalý Jasovčan zo strachu o svoju rodinu a majetok nemeckého vojaka zastrelil. Bez poškodenia však neostali mosty, ktoré sa nachádzali na oboch koncoch parku, jeden pri dnešnej škôlke a druhý na opačnom konci pod cintorínom, ktorý bol vtedy ešte drevený. Po ústupe nemeckej armády zostalo v obci okrem zbraní a munície aj pár nemeckých tankov i niekoľko mŕtvych vojakov. Telo jedného z nich ležalo v potoku takmer nahé, pretože niekto mu vyzliekol uniformu a vyzul topánky. Mŕtvi nemeckí vojaci boli pochovaní na miestnom cintoríne, približne v miestach, kde sa dnes nachádza ulička oddeľujúca centrálnu časť cintorína od detských hrobov. Po niekoľkých rokoch po vojne však boli ich pozostatky odvezené, pravdepodobne do domoviny.

Viacerí obyvatelia v tom čase žili v časti obce nazvanej Vinohrady. Dnes je z nej už len chatová oblasť, no v minulosti tam bol čulý život Jasovčanov, dokonca i s fungujúcou školou. Žila tu tiež komunita nemecky hovoriacich obyvateľov, ktorí sa do týchto končín dostali pravdepodobne ešte za čias Rakúsko-Uhorska. Po vojne všeobecne panovala nenávisť ku nemecky hovoriacim národom a v rámci povojnového vysporiadavania sa s početnými národnostnými menšinami museli tieto rodiny Jasovú opustiť. Jeden z nich sa však oženil s Jasovčankou, vďaka čomu mohol v obci zostať a ich potomkovia žijú v Jasovej dodnes.

Iný osud postihol päť židovských rodín, ktoré v Jasovej žili. Weissovci, Kleinovci Neuhausovci, Kohnovci a Kramerovci⁵⁴ sa prevažne živili tým, že mali v obci otvorené obchody a krčmy. Pamätníci spomínajú na jasovských židov v dobrom a nestretli sa v obci so silnejúcimi antisemitskými náladami. Práve naopak, vraj to boli milí ľudia, ktorí často krát ľuďom dali tovar aj v prípade, že práve nemali čím zaplatiť. Deti katolíkov sa kamarátili so židovskými deťmi a chlapi si spolu radi zahráli kolky v miestnej kolkárni, ktorá sa nachádzala

---

⁵⁴ REŠKO, A. 2004. *Jasová. 570. výročie prvej písomnej zmienky*. s. 48

neďaleko kostola, nehľadiac na vierovyznanie. Do hry sa dokonca vždy rád zapojil aj miestny kňaz, toho času pán farár Zalka. Jasovskí židia mali aj svoju provizórnu modlitebňu, ktorá bola vytvorená v izbe jedného zo židovských domov, nachádzajúceho sa na dnešnej Hlavnej ulici oproti ihrisku. Najbližšia synagóga sa nachádzala v obci Dubník, kde bola veľmi početná židovská komunita. O prítomnosti židov v Jasovej svedčia aj židovské hroby na obecnom cintoríne. Nanešťastie, krutosť Hitlerových národnostných čistiek neobišla ani jasovských židov a v roku 1944 boli celé rodiny odvečené do koncentračných táborov, odkiaľ sa už nevrátili. Iba z času na čas, ako spomínajú Jasovčania, sa na tunajšom židovskom cintoríne objavili neznámi ľudia, hľadajúc svojich predkov.

Ľudia mávajú tendenciu historické skutočnosti skresľovať a niektoré historické výpovede generalizovať na všeobecne platné fakty. Pri našom výskume histórie obce v kontexte druhej svetovej vojny bolo dôležité uskutočňovať rozhovory s obyvateľmi, ktorí zažili vojnové obdobie na vlastnej koži a pamätajú si mnohé dôležité historické reálie, ktoré sa nenachádzajú v žiadnych knihách ani štúdiách. Metóda orálnej výpovede je oficiálnou výskumnou metódou, pri jej výsledkoch však treba prihliadať na značnú mieru subjektivity respondentov, ktorá sa prirodzene do výpovedí vnáša. Preto aj hodnotenia príslušníkov nemeckej či sovietskej armády je potrebné vnímať s rezervou. Veľmi pekne to vyjadrila jedna obyvateľka Jasovej, s ktorou sme tiež robili rozhovor. *„Kto bol horší? Nemecký či ruský vojak? Vojak je v prvom rade vojak, a to, aký bol, záviselo od toho, akým bol človekom.“*

Obrazová príloha

Obrázok č. 1: Rozdelenie uhorského územia podpísaním Trianonskej zmluvy

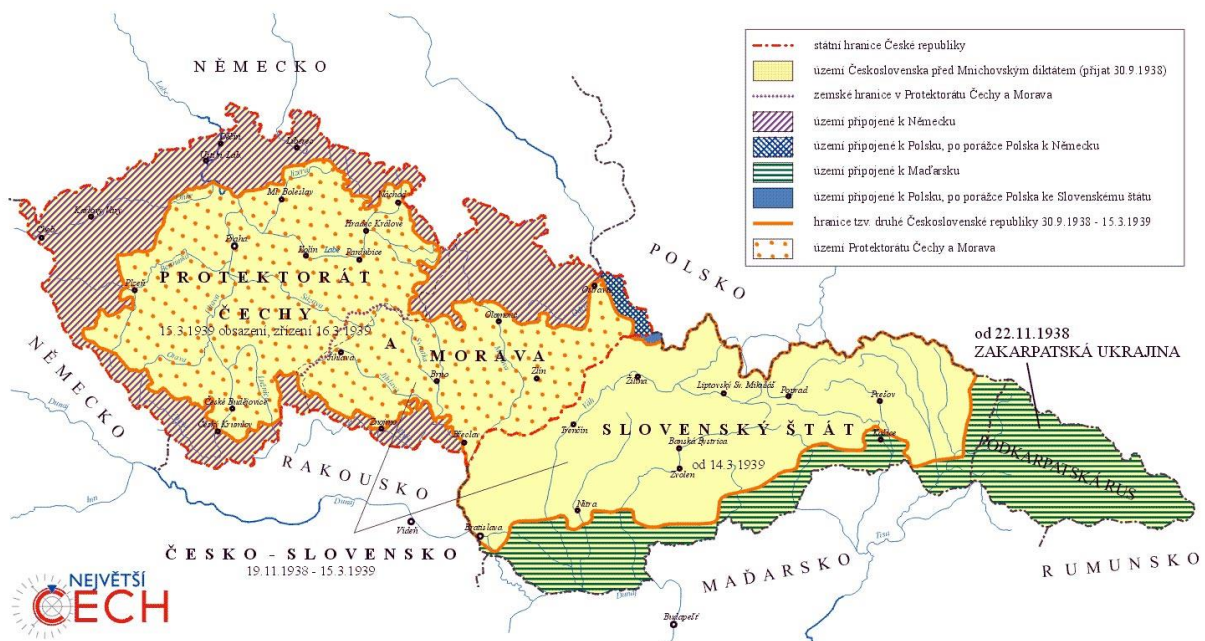
Zdroj: Internet

Obrázok č. 2: Predstavitelia štyroch veľmocí, ktoré podpísali Mnichovskú dohodu
 Zľava: N. Chamberlain, E. Daladier, A. Hitler, B. Mussolini

Zdroj: Internet

Obrázok č. 3: Oklieštené územie Československej republiky po odstúpení území v prospech Nemecka a Maďarska

Zdroj: Internet

Obrázok č. 4: Ministri zahraničných vecí Nemecka a Talianska, ktorí podpísali Viedenskú arbitráž

Druhý zľava: J. von Ribbentrop, G. Ciano

Zdroj: Internet

Obrázok č. 5: Miklós Horthy

Zdroj: Internet

Obrázok č. 6: Ferenc Szálasi

Zdroj: Internet

Zoznam použitých zdrojov

Monografie a zborníky

DEÁK, L. 2010. *Od Trianonu po „Malú vojnu“. Maďari a Slováci medzi dvoma vojnami 1919-1939*. Bratislava : Eko-konzult, 2010. ISBN 978-80-8079-128-5

DEÁK, L. 1998. *Viedenská arbitráž – „Mníchov pre Slovensko“*. Bratislava : Nadácia KORENE, 1998. ISBN 80-967587-7-2

GOLEMA, A. 1965. *Oslobodzovanie južného a stredného Slovenska*. Banská Bystrica : Stredoslovenské vydavateľstvo, 1965

HALÁS, O. 2009. *Národný buditeľ Juraj Holček*. Dolný Ohaj: Vydavateľstvo MERKUR, 2009. ISBN 978-80-970140-5-6

Kol. autorov. 2007. *Dejiny Slovenska. Dátumy, udalosti, osobnosti*. Bratislava : Slovart, 2007. ISBN 987-80-8085-596-3

Kol. autorov. 1992. *Okres Nové Zámky*. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1992. ISBN 80-215-0147-2

Kol. autorov. 1987. *Okres Nové Zámky – história a rozvoj*. Nové Zámky: Okresný národný výbor, 1987

KOVÁČ, D. 2007. *Dejiny Slovenska*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-899-0

LIPTÁK, E. 1992. *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, 1992. ISBN 80-7115-029-0

LIPTÁK, E. 2000. *Slovensko v 20. storočí*. Bratislava : Kalligram, 2000. ISBN 80-7149-337-6

LIPTÁK, E. 2011. *Storočie dlhšie ako 100 rokov*. Bratislava: Kalligram, 2011. ISBN 978-80-8101-521-2

MITÁČ, J. 2011. *Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938-1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2011. ISBN 978-80-89335-45-9

REŠKO, A. 2004. *Jasová. 570. výročie prvej písomnej zmienky*. Komárno: Vydavateľstvo KT, 2004. ISBN 80-8056-380-2

TILKOVŠZKY, L. 1972. *Južné Slovensko v rokoch 1938-1945*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1972

VIETOR, M. 1968. *Dejiny okupácie južného Slovenska 1938-1945*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1968

Časopisecké zdroje

PÓK, A. 2005. História v transformačnom procese Maďarska. In *Historický časopis*. Roč. 53, č. 1, 2005, s. 111-122. ISSN 0018-2575

Internetové zdroje

www.jasovaobec.sk